

KUZMIK, Jozef: *Knižna kultura na slovensku a renesancii.* Matica Slovenska, Martin, 1987. 231 p.
VALACH, Július: *Staré tlačiarne a tlačiarri na slovensku.* Matica Slovenska, Martin, 1987. 211 p.

Közös dolgaink a könyvkultúrában

A közelmúltban megjelent két monográfia a szlovákiai könyvkultúra régebbi évszázadait dolgozza fel.

Az első — Jozef *Kuzmík* munkája — a kérdéskör egészének tárgyalására vállalkozik, mégpedig a kezdetektől fogva egészen a reneszánsz időszakának végéig, 1650-ig. A másik, amelynek szerzője Július *Valach*, érdeklődését a 16-17. századi nyomdákra és nyomdászokra korlátozza.

Az "illetékesség" jellegének különbözőségéből is következik, hogy a két szerző egymástól eltérő "előadási rend" mellett döntött.

Kuzmík anyagát tematikus fejezetekbe rendezi (írás, kéziratos könyvek és másolók; könyvkiadók és cenzúra; könyvterjesztés és -kereskedelem; a kéziratos és nyomtatott könyvek képzőművészeti díszítése; a zeneművek másolói és nyomtatói; könyvnyomtatás; pergamen- és papírelőállítás; ősnymtatványok és paleotípiák a szlovákiai gyűjteményekben; könyvkötők; ex librisek; supralibrosok; könyvjegyzékek és katalógusok; a bibliográfia kezdetei; a könyvkultúra adminisztratív és jogi vonatkozásai; a könyv mint motívum a gótikus képzőművészetben). A fejezeteken belül általában időrendben halad, sa fejezetek mindegyikét gazdag bibliográfiával zárja le. Névmutatója — sajnos — nincs.

Valach művében — a bevezető történeti és nyomdászattörténeti fejezeteket követően — a tárgyalás az állandó nyomdahelyek szerint tagolódik alapítási időrendben (Besztercebánya, Nagyszombat, Bártfa, Pozsony, Kassa, Lőcse, Trencsén, Eperjes, Púhó, Zsolna, Komárom, Késmárk, Szokolca és Selmecebánya). Az egyes nyomdahelyeket a szerző először lakonikusan jellemzi, majd az adott hely fontosabb nyomdáinak történetét adja elő keletkezésük sorrendjében. Ezt a szóban forgó nyomdák címlapjairól készült illusztrációk élénkítik. A monográfiát 299 tételes bibliográfia, német és orosz nyelvű rezümé és névmutató teszi teljessé.

A két munka — mint megtudjuk — magánszorgalom eredménye, s nincs köze ahhoz a kulturális miniszté-

riumi kutatási tervhez, amely egyebek mellett a könyvkultúra kutatását is előírja. Ez annál is inkább derék dolog, mivel mindegyik szerző színvonalat képvisel: nagy számú forrásra támaszkodik, beleértve a saját kutatások korábban publikált eredményeit is. A forrásokat a szerzők — ahogy ez a tudományos vagy legalábbis az “ismereteket magas szinten terjesztő” igényükből következik — nem kezelik “Szentírásként”, szükség esetén konfrontáltatják megállapításaikat, s közülük a legplauzibilisebbeket fogadják el. Elvetik a szakirodalomban felbukkant “legendákat”, bármennyire hízelegnek a nemzeti önértetnek. Külön öröm, hogy a forrásfelhasználás közben a szerzők nem ütköztek “nyelvi korlátokba”: a saját nyelvükön írt publikációkon kívül minden vonatkozó latin, magyar, német és egyéb nyelvű irodalmat hasznosítottak. A magyar kutatóktól származó művek jó egyharmadát teszik ki az összesnek.

Az, hogy szerzőink különös figyelemmel és melegséggel voltak anyanemzetük és anyanyelvük képviselői és a velük kapcsolatos tények-jelenségek-történekek iránt, több mint természetes. Mindemellett bizonyos értelemben módszertani nehézségeket okoz a két munkában az a tény, hogy a régi századokra vonatkozóan is Szlovákia mai államhatárait és a manapság dívó nemzetfogalomban gondolkodnak.

Ez Kuzmíknál néhány, csak félig-meddig helytálló következtetésben érhető tetten (például amikor megmagyarázza, hogy a 16. századi könyvprodukciónál miért alacsony a szlovák részesedés), a nacionalistább Valachnál azonban több ránk irányított fullánkra is futja (például a korábbi magyar nyomdászattörténeti kutatásokat “szélsőségesen jobboldali irányultságúnak” minősíti).

Az ilyesmiktől az egyik monográfia sem lett “nemzethűbb”, sőt “szocialista nemzethűbb”. A tények tények maradnak: örökségünk — mint ez egyébként a monográfiák tényeiből is messzemenően kitetszik — szétbogozhatatlanul közös — szlovák, magyar, német és még sok más náción — örökség. Ne porciózunk fel, ne tüzzünk egyik-másik részére más és más színű kokárdákat, hanem együttesen valljuk a magunkénak. Ez annál is időszerűbb, mivel a 19. századi nacionalizmus gyerekbetegségéből az igencsak felnőtté vált 20. század legvégén illenek már kigyógyulnunk.

FUTALA Tibor